

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Észrevételek Révész Imre ily czimű czikkére:

„Egy elszomorító pont a debreczeni főiskola jelenkorából.“
(Figyelmező 1875. X. füzet)

E sorok írója nem megtámadni szándékozik R. I. urnak azon nyilatkozatát, hogy valóban elszomorító jelenség az, midőn a felsőbb tanuló ifjuság nem érdeklő magát a tudományos pályázatokért, csak az ellen tesz kifogást, hogy ezt a debreczeni főiskola kizárólagos nyavalyájának látszik hinni. Helyesebb a Filó Lajos megjegyzése, miszerint ez nem csak debreczeni jelenség, hanem olyan, a mely a magyarországi felsőbb oktatásnál mindenütt észlelhető kisebb nagyobb mérvben, t. i. hogy a magyar tanuló ifjuság kevésbé érdeklő magát a tudományért, mint kellene.

Az a hang, a mi a R. I. cikkén átvonul, azt látszik mutatni, mintha ő e kórtünetet egyfelől csak debreczeninek, másfelől valami ujnak, s olyannak tartaná, a melyet könnyen meg lehet orvosolni. De téved, mert e mi bajaink nagyon gyökeresek, s közelebbi multunk, s mostani socialis helyzetünk kimaradhatlan következményei. Ennek úgy kell lenni, s így is fog maradni mindaddig, míg meg nem szűnnek hatni azon okok, a melyek a valóban elszomorító eredményt létrehozták. Melyek ezen okok? Légio azoknak száma. Én ezennel főlemlitek közölök néhányat, a melyeket leglényegesebbeknek tartok, s a részrehajlatlan olvasó meg fogja itélni, helyes-e az én felfogásom, vagy nem. De azt előre megjegyzem, hogy a hazafias phrasisok nem elegendők ezen itt közlendő állítások megczáfolására.

Szerintem kétfélék azon okok, a melyek e kórt előidézték u. m. külsők és belsők, de, mint mindjárt látni fogja az olvasó, a belső okok sem olyanok, amelyek könnyű szerrel el lehetne háritani.

A mi a külső okokat illeti: ilyen a mi középosztályunknak, iskolázott, mivelte embereinknek csak nem általános idegenkedése a latin nyelvtől. Kiemeli R. I. ur, hogy a porosz lelkészi vizsgáknál

nagy súlyt fektetnek a latin nyelv teljes birására. Ezt nagyon jól teszik. De, kérdem, végre lehetne-e ezt hajtani nálunk, ahol még most is ugyanazon szemmel nézik a latin nyelvet, melylyel apáink nézték azt, mint még akkor hivatalos nyelvet. Mennyi sok apa kéri a gymnásiumi tanárt, hogy ne szorítsa az ő fiát a latin nyelvre, ugy sem veszi annak semmi hasznát. És a gyermek tanulja a latin nyelvet addig, míg szabadabban nem kezd gondolkodni, azután pedig felhagy vele, s innen van, hogy a mi tanulóink 5, 6-ik gymn. osztályu korukban rendesen többet tudnak a latin nyelvből, mint mikor az érettségi vizsgálatot teszik. A ki figyelemmel kísérte az érettségi vizsgálatokat, az tudni fogja, mily borzasztó kevés az, a mit ott tudnak ifjaink a latin nyelvből. Mondani sem kell, hogy ennek okai nem a tanárok, és nem a tanmódszer, hanem az életből merített azon tapasztalás, hogy akár a közpolitikai stb. akár a lelkészi pályán bátran lehet haladni e nyelv ösmere nélkül. Innen van, hogy épen a debreczeni iskoláról szólva, a latin nyelvű pályázatokra már régóta fogni kellett az ifju embereket, kötelességökké kellett tenni N. N.-nek, hogy pályázzanak, s az elért eredmény olyan volt, hogy jobb róla semmit sem szólni.

Igy vagyunk a német nyelvvel is. Sőt valóságos elleneszenről is lehetne itt beszélni, a mi kétségen kívül politico-socialis helyzetünk kifolyása. Ennek hódolt épen maga a tiszántuli egyházkerület közgyűlése is, midőn néhány évvel ezelőtt a gymnasium 7-ik és 8-ik osztályainak tantárgyai közül kitörölte a német nyelvet, s csak évek multával rendelte ismét el annak tanítását. Az eredmény az, hogy széles Magyarország minden magyar tannyelvű gymnasiumában mindazon tanulók, a kik más uton nem sajátíthatják el a német nyelvet, ebből épen annyit tudnak, mint a latinból, azaz jóformán semmit arra nézve, hogy német könyvet olvashassanak. E szerint teljesen hiányzik a nagy többségnél azon eszköz, a mely nélkül szó sem lehet tudományos önképzésről.

A külső okok közt nagy figyelmet érdemel még az is, hogy az iskolák körén tul eső felsőbb vizsgáknál részint még most sincs, részint épen mai napjainkig nem volt meg a kellő szigor. Az államkormány már belátta e bajt, és

rendelkezett, hogy ezután másképen legyen, s valószínű, hogy lesz is eredménye. Hát a protestáns egyházi főhatóságok? A mi a lelkészekké leendő ifjakat illeti, valljuk meg őszintén, hogy nekik is meg van az az ártalmas csáb-
szerök, a mi a politikai pályára lépő ifjaknak volt a leg-
ujabb időkig, hogy t. i. láthatják és látják, hogy a tanulói
pálya végsikere nem a tudományos képzettség mértékétől
függ, hanem egészen mástól, u. m. a választó nép szavaza-
tától vagy a kinevezéseknél a protectiótól. De bár ennek
hatását nem méltányolni lehetetlen, ugyan lehet-e csak
reményleni is, hogy ez másként legyen. Ha csakugyan nem
merne az egyház az általános választó joghoz nyulni, nem
marad más orvosság, mint a papi vizsga kérelhetetlen szí-
gora által kényszeríteni az ifjúságot a komoly tanulásra.
Példákkal kellene megmutatni, hogy csak oly ifju lehet
kápláná, a ki a latin, és valamely új nyelvet annyira bírja,
hogy a szakmájába tartozó irodalmi műveket azokon bát-
ran és sikerrel olvashatja. És itt nem kellene egy-két sor
kinos lefordításával megelégedni, hanem valóságos tudást
kivánni. De mig érvényes marad a nép választási joga, és
azon elv, hogy N. faluba is pap kell, addig mindig fog tér
nyilni a vizsgáknál a protectióra.

Ugyancsak a vizsgáknál lehetetlen meg nem említe-
nem egy oly körülményt, a mely a debreczeni főiskolában
már megszűnt ugyan, de hosszas fennállása által nagyon
sokat ártott, t. i. a közvizsgáknál még a felsőbb tanulókra
is alkalmazott azon szerencsétlen felmondási rendszert, a
mely ha nem tette is egészen lehetlenné az okos tanítást,
és tanulást, de valóban megnehezítette, mert szükségek-
pen arra vezetett, hogy a tanulót és tanárt megfosztotta
az idő egy nagyrésztől, a tanulót pedig kényszerítette va-
lami olyanra fektetni a fősulyt, a mi nem tartozik az okos
tanuláshoz.

Nagyon általánosak, s nem könnyen orvosolhatók
azon belső okok is, a melyek az iskola falain belül vannak
működésben. Tudom, hogy darázs-fészekbe nyulok most, s
épen ezért nem írom alá nevemet ezen közleménynek, mert
félelek, hogy nagyon sokfelől megköveznének.

Első helyen emlitem az olvasó egyletek azon állapo-
tát, a melyre azok már kifejlődtek. Nagyon kérem az ol-
vasót, ne értsen félre. Az ifjúság tudományos képzésére
nézve nem azt tartom én károsnak, hogy vannak olvasó
egyletek, hanem azt, hogy a kor áramlata nagyon, de na-
gyon elragadta már ezen egyleteket. Mit értek ez alatt?
Felelet: azt, hogy ezen olvasó egyletek régen túl lépték
azt a kört, a melyben a tudományos képzés érdekében, s a
józan paedagogia elvei szerint mozogniok kellene. Nem
csak Debreczenben, hanem országszerte, minden gymná-
siumban úgy áll a dolog, hogy azon olvasmányok, a me-
lyeknek feladata ízlés- és irányképzés lenne, azon időnek,
melyet a tanuló az iskolán kívül, betűk olvasására fordít,
90%-át veszik igénybe; tetteleg ott áll a magyar gymná-

siumok ifjúsága, hogy hasonlónak lett egy olyan emberhez,
a ki testi tápláléknak fűszereket használ kenyér és hus he-
lyett. Kevés jó mellett, nagyon sok kárt tesznek ezen egy-
letek, mostani fejlettségökben. Ám, tagadja, a kinek van a
dologban valami tapasztalása, hogy a tanulók nagyszáma
az iskolai órákon is regényeit és verseit olvassa, mig a ta-
nár tanít. Ám! tagadja, a ki meri, hány ifjura nézve teszi
ez lehetlenné a komoly tanulást, midőn korai, s éretlen
íróskodásra ragadja akkor, a midőn még sokat, nagyon
sokat kellene tanulnia, midőn egészen az érzelmek vilá-
gába sodorja a még gyöngye ifjut. Nyájas olvasó! akármily
vaskalaposnak találod e nyilatkozatomat, s ellenkezőnek a
művelt korról, hidd meg, hogy mig jobb irányba nem te-
reled ezen olvasó egyleteket, addig szó sem lehet tudomá-
nyos képzésről, oly mérvben, hogy az e névre érdemes is
legyen. Mondani sem kell, hogy e reform túlhaladja egy
iskola erejét, itt vállvetve kell tenni valamit.

Van még más baj is. A segély egyletek, bálegyletek
magokban véve nagyon ártatlan dolgok. De gondoljuk meg,
hogy nem egy tanintézetben nagyon sok időt vesznek igénybe
a választásokat megelőző apró korteskedések, s a már meg-
történt választások fölötti elmélkedések, és gyűléskezések.
Talán nem mondok sokat, ha állítom, hogy ifjakká még
alig serdült gyermekeink is már javában készülnek azon
politikai küzdelmekre, a melyekben egykor élni fognak.

A fentebbi vázlatból láthatja az olvasó, hogy nem
akartam ezuttal egyebet, mint rámutatni a tudományos
önképzés hiányának némely oly okaira, a melyek nagyon
mélyen gyökereznek, a melyeknek okai nem a tanárok,
hanem a társadalom. Ezek elhárítása, vagy enyhítése nél-
kül hiában lesz minden tanrendszer változtatás. n.)

Levél a pusztába.**)

A „Pr. e. és i. Lap“ 41—42 számaiban „Levél
a pusztába“ cz. alatt „t.“ aláírásu vezércikk je-
lent meg, melyben, egy „hajdan az apostolok seregéhez“
tartozott, de most már „m á s k ö r b e n,“ a világ kü-
lönféle küzdelmeitől távol, csendesen, visszavonultan,
„s e n k i t n e m h á b o r g a t v a és senkitől nem
háborgattatva“ élő, még pedig „lefelé ballagó“ napú, te-
hát egy veterán férfiú ad kifejezést azon gondolatainak,

*) Fogadja nyílt köszönetemet hazánk egyik tudósa, fötanodánk
s a magyar tudományügy barátja e mélyen járó cikkeért. A tanárkar
s felügyelőknél, kikre fötanodánk sorsa bizva van, tegyék tanácsko-
zás tárgyává az itt is felmutatott javítást eszközölő utakat módokat.

S z e r k.

**) Lapunk álláspontjának védelmére önkényt emelkedő elme
műveknek kötelességemül érzem tért nyitni; tisztelt barátom s elvtár-
sam Veritás, azt hiszem, e tekintetben is osztja nézetem, hadd világo-
sítsassék meg több szem s fő által a tárgy.

S z e r k.

melyek a Prot. egyh. és iskolai, — valamint az Evangy. prot. Lap néhány közelebbi számainak elolvasása után agyában keletkeztek.

Jóllehet, a cikk ismeretlenül maradni óhajtó szerzője, puszta levelét oly clausulával zárja be, melyben nem igen lát-szik arra vágni, hogy levelére v á l a s z t is kapjon; s e mel-lett, az a bevezetésben említett „senki sziget“ is, a hol „senki-től nem háborgatva“ él, nyilván tudunkra adja, hogy N e k e r e s d P á l l a l, P é t e r r e l vagy „A l b e r t t e l“ van dolgunk: mindazáltal, e cikk elolvasása után én is indíttatva éreztem magamat, hogy kéretlenül bár, de választ irjak reá, s azt valamely alkalmas közeg útján, a mi elvonult öreg barátunk kezébe juttathassam. Jónak láttam azért e becses Lap hasábjait venni igénybe e czélra *) már csak azért is, mert különösen e lap, s általában mi evangyéliomi elvű protestánsok vagyunk a puszta levélben elítelve, kárhóztatva. — Bocsássa meg szerző, ha nyugalomát háborítom. Krisztus evangyélioma, egyházam s önelkiismeretem irányában sokkal többel tartozom, sem hogy halandó ember tetszését, vagy nemtetszését, kegyét, vagy ha-ragját tekintetbe vegyem akkor, midőn a lélek szólnom készlet, a szerintem jogtalanul s hamis alapon megtámadott, vagy el-ítelt ügy érdekében.

Még csak annyit jegyzek itt meg előlegesen, hogy ismerve e Lap szűk, nagyon is korlátolt terét, válaszbomban lehetőleg rövid és szorosán tárgyilagos igyekeztem lenni. Ezt pedig azért jegyzem meg, nehogy a puszta levél t. írója, argumentum sze-génységnek róvja fel részemről.

Végig olvasva a puszta levelet, megvallom, az nem ke-véssé lepett meg. A bevezetés nemes, szenvedélytelen hangja, a leélt multa vetett önértetes, nyugodt visszapillantás, egy im-már hanyatlóban lévő életpálya érdemes vándorának tollából, bennem is megmozdította ama bizonyos húrokat, melyek a ro-konszeny édes érzetét szülik az emberben. Annyi kiméletlen, epés hang után, végre valahára higgadt, jóakaratu cikket is olvashatunk, — gondoltam magamban, midőn a kezdő egy pár hasábot átolvastam. De mennyire csalódtam, midőn a bevezetés végeztével a levél derekához értem! Igazán különös. Oly meg-nyerő, „é d e s“ kezdetű levelet, ily szenvedélyes tollal foly-tatni tovább! Mintha csak két, teljesen ellentétes természetű egyén írta volna ezt a levelet: a bevezetést egy szeretetreméltó veterán philanthrop, a közepet meg a hazai modern theológiá-nak valami ifju üstököse.

Szerző először is az Evangy. prot. s az Egyh. és isk. Lap 34-dik számait veti össze. Amabban a „bibliai teremtetés tanra“ vettetik tekintet; ebben szó van az emberről, mint a természet-ben saját szerű helyet foglaló, de mégis ebből kiváló egyéniségről. Idézi aztán, hogy mit mond az Egyh. és i. Lap erről, mit az Evangy. prot. Lap arról. Ez eddig helyén volna. De mikor aztán e Lap szerkesztőjének G o d e t n e u c h a t e l i t a n á r „Etudes Bibliques“ cz. munkája után, a világo-s s á g e l ő á l l i t á s á r a nézve tett megjegyzéseit be-mutatta volna, — már ekkor elveszti higgadságát, előáll benne a modern párt em ber, s békéltető vágyaival, (ha ugyan voltak ilyenek!) felhagyva, „szomoruan teszi le e Lapot,“ és vajjon mi é r t? A z é r t, mert e Lap szerkesztője „védel-mezhetőnek találja — ugymond — a Mózesféle négyezer éves

*) Remélem, hogy e számot is csak eljuttatandja talán „hetek mulva“ a nem épen közel lakó lelkész ur, cikkíró kezéhez — s z i - v e s s é g b ő l.

tanak még részleteit is,“ s mert „tudományosnak látszó (sic!) érvekkel beakarja bizonyítani, hogy mielőtt nap, hold, csillagok lettek volna, már lehetett e mi földünkön világosság, lehetett nappal és éjszaka.“

E z f á j t e h á t, e z a l a p i s o f f e n s i o n i s? Mindenesetre jel-lem z ő d o l g! Sohase hittem volna, hogy egy férfiú, a ki hajdan „az apostolok seregéhez tartozott“ s „lelke egész me-le gével hirdette a názáreti Jézus evangyéliomát,“ — most, midőn „más körbe“ jutott, élete hanyatló szakában, annyira megfede-kezzék a türelemről, hogy midőn valaki a b i b l i a i t e r e m - t é s t a n t védeni bátorodik, tehát a k e r e s z t y é n b i b l i a i v i l á g n é z e t é r d e k é b e n, m i n t k e r e s z - t y é n e m b e r s z ó t e m e l, — már ezért alacson első k o r u m ű v e l t s é g g e l (mert ide vágnak szavai!) gú-nyolja, s ily felkiáltásra fakadjon: „S a j t ó, v a s u t, t e - l e g r á f, f e l v i l á g o s o d á s, p r o t e s t a n t i s m u s — m i n d n e m é r s e m m i t!“ — Vajjon, odáig jutot-tunk-e már, hogy a k i a b i b l i a r e j t é l y e i t h i v ő k e r. l é l e k k e l megoldani, vagy legalább felvilágo-s i t a n i törekszik, — a protestantismus, felvilágosodás stb. e l l e n s é g é n e k kereszteltessék? Szomorú dolog lenne, ha már a n n y i r a volnánk! Így maholnap megérnök azt az időt, midőn minket, evangyéliomi elvű protestánsokat, a k e - r e s z t y é n s é g e l l e n s é g e i n e k n e v e z n é n e k e l a z é r t, m e r t m a g á t a k e r e s z t y é n s é g e t a m o d e r n i s m u s á l a r c z a a l á b u j t n i h i l i s - m u s e l l e n, o l t a l m a z n i n e m s z é g y e n e l j ü k! Egyébiránt nem lehetetlen, hogy e czim is készen van már szá-munkra, az „Egynázi szemle“ Kereszturiféle szótárában.

A dologra térve: kérdem, vajjon mivel érdemelnek La-mark, Lyell, Darwin, Vogt, vagy Büchner hypothesisi t ö b b h i t e l t, m i n t C u v i e r, W ü r t z, P o z z y, s a G o d e t által felhozott több tudósok v é l e m é n y e i? A darwinis-mus, a majom,- sejt,- atom- vagy giliszta-theoriák nevezhetők-e c s a k t u d o m á n y o s e l m é l e t e k n e k? a t u d o - m á n y é s k i j e l e n t é s e g y e z t e t é s é t c z é l z ó t ö r e k v é s e k, e l - m é l e t e k p e d i g n e m é r d e m l i k e n e v e t? Csak az a mi az emberi kebel legdrágább kincsét: az Istenbe vetett hi-tet s bizalmat igyekszik megrendíteni, s nevetségessé tenni az ember magasabb származása, rendeltetése felől a kijelentés alap-ján eddig érvényben volt ker. nézeteket, — csak az i l y e n természetbuvárlat volna méltó arra, hogy a felvilágosodás és protestantismus kapvakapjon rajta? ellenben az, a mely a ke-resztyénség kétezer éves magasztos világnézetét a józan t u d o - m á n y k u t a t á s a i v a l i g a z o l n i, s ö s s z h a n g z á s b a h o z n i t ö r e k s z i k, — gúnynál, kinevettetésnél e g y e b e t n e m é r d e m e l n e s még csak meghallgatásra sem volna méltó?! — Ki látott i l y e n i g a z s á g o t? Az az ítélet, mely ilyen kétféle mértékkel akar mérni, nem lehet igazságos ítélet.

Ha a puszta levél írója, az u j v i l á g n é z l e t r ő l k e r. s z e m p o n t b ó l s z ó l ó c z i k k e t, e Lap 29, 32, 34, 36 számai után egész terjedelmében, elfogulatlanul át-olvassa: akkor bizonyára beláthatta volna, hogy nemcsak a Pr. e. és i. Lapnak az e m b e r r ő l stb. hozott közleménye, de az Ev. prot. Lap imént említett cikke is „tekintettel, méltánylat-tal van, a 16-ik század nagy természettudósainak, Kopernik, Galilei, Keplernek tudományos felfedezéseire, s a mellett figye-lemmel kíséri és számba veszi azon tudományos harcokat is, melyeket a legujabbkor tudósai: Lamark, Lyell, Darwin foly-tatnak.“ Hiszen, épen az újabb materialisták nézeteinek rövid

ismertetése, és bírálata az a cikk, melyben levélíró oly igen megbotráncozott. — És ez a bírálat, vagy ismertetés, csak nem fájtalan? De ha úgy volna is: nem az a rendje a dolognak, hogy a felhozott érveket nagykönnyedén „tudományosaknak látszó“ érveknek nevezzük, s egy pár sort kikapva, itéljük el az egész cikket, sőt magát a Lapot is; hanem igenis meg kellett volna mutatni, hogy miért a kifogásolt cikk s az idézett természettudósok érvei csak „látszólag“, nem pedig valóssággal tudományosak? Bírálatot csak erősebb, mélyebben járó bírálat győzhet le, nem pedig egy-két hanyagul odave-tett szó.

Tovább menve, még jobban megütköztem levélíró azon állításán, melyet a Lap 36-dik számának ama tételéből: „Erős meggyőződésünk, hogy a hit által idvezülünk egyedül, és a ki ezen alapot elhagyja, tetteleg megszűnt ezen egyház tagja lenni“ — következőleg húz ki: „Tehát Zwingli, Melanchton és velök s utánok oly sok ezer igaz protestánsok, utólagosan excommunicáltak az egyházból.“

Mennyi elfogultság, mennyi félreértés van ebben a pár sorban! Mert minek nevezem egyébként azt, midőn egy protestáns ember, még pedig egy hajdani lelkész, ily gúnynyal s felületes exegesissel akarja az ev. protestáns egyházak materiale principiumát: a hit által igazulás dogmáját veszetthirűnek mutatni be? Vajjon Zwingli, Melanchton, és az igaz protestánsok tiltakoztak-e valaha a Jézus Krisztusban való hit általi megigazulás tana ellen? Vagy talán e tan is csak „fából csinált vaskarika?“ a mint a modernek a keresztyén dogmákat nevezni szokták? Ha úgy van a dolog, akkor ilyen nevetséges képtelenség Pál apostol római és galáciai levele is, hol e tan legbővebben s világosabban ki van fejtve; sőt képtelenség, együgyűség magának Jézusnak ama mondása is: „A ki hiend... idvezül, a ki pedig nem hiend elkárhozik!“ (Márk 16, 16). Így aztán lassanként képtelenség lesz minden, a mit a keresztyénség eddig tiszteletben tartott. Hiszen, már a szentháromság tanát is furcsa czimekkel látta el, a magyar modern theologia destillált keresztyén!

Mi sem könnyebb, mint rámondani valamire, hogy ez nem áll, hogy ez képtelenség, s aztán érvelés helyett, egy pár sophismával elillanni a komoly támadás elől. Modern atyánkfiai mesterek e részben. Legközelebb G. Gy. tisztelt barátom is a Prot. e. és i. Lap 44-ik számában fényes bizonyágot tett erről. A csodákról szólva, egész stentorral mondja: „Tessék öt ezer éhezőnek öt kenyeret és két halat adni, s hivatkozni az evangyéliomban jóltartott öt ezer emberre!“ Minő exegesis! Mintha csak azt a szentháromság tagadót hallanók, a ki így fejtette eszméit: „Három nem egy, és egy nem három!“

A pusztai levél „t.“ írója is ért az ilyenekhez. Neki megfoghatatlan, hogy evangyéliomi prot. lapban, ev. lelkészek elmerik mondani, egyházuk alaptanának értelmében azt, hogy „erős meggyőződésünk, miszerint a hit által idvezülünk egyedül,“ az az mi evangyélius keresztyének, a Jézus Krisztusba vetett élő hit megtartása mellett nyerhetünk kedvességet s megigazulást Isten előtt egyedül; nemcsak, de miután még azt is oda merték tenni, hogy „a ki ezen alapot elhagyja, tetteleg megszűnt ezen egyház tagja lenni,“ — már ekkor excommunicálást lát a dologban, „Zwingli, Melanchton és sok ezer

igaz protestánsok, utólagosan excommunicáltak — ugymond — az egyházból.“ — Pedig a dolog nagyon természetes. A ki valamely egyház alaptanait, míg azok olyanok, azaz, míg törvényes uton megváltoztatva nincsenek, — megveti, kigúnyolja: csak nem kívánhatja, hogy továbbra is azon egyház érdemes, hű tagjának tekintessék! Ilyen eset, csak olyanféle társulatban fordulhatna elő, a hol az alaptörvény megengedné a tagoknak a legellentétebb s egymást kizáró elvek érvényesítését is az actió terén. Ilyen társulatról pedig mindeddig nincsen tudomásunk, sem a politikai, sem az egyházi élet köréből. Modern testvéreink csak nem akarják talán a magy. prot. egyházat ily képtelen társulattá tenni? — A reformátorok: Luther, Kálvin, Zwingli, Melanchton s velök és utánok oly sok ezer igaz protestánsok — mint Veritás igen jól jegyezte meg — „a r. kath. egyház tanaival, hitczikkeivel ellenkezésbe jövén, azon egyházból kiléptek s épe kilépés által bizonyíták hithűségüket.“ Ők elhagyták a r. kath. egyház tanalapját, s így tényleg megszűntek annak tagjai lenni. — Es már ez az egyenes, nyílt, őszinte eljárás, nem pedig az ellenkező.

Ha jelenben elérkezettnek hiszik immár némely modern atyánkfiai azt az időt, hogy az ágostai s helv. hitv. ev. egyházak alaptanait félretéve, új azoktól lónyegesen külön-böző tanalpu, vagy épen minden tanalap nélküli egyházakat hozzanak létre: legyen! fájdalommal bár, de megnyugszunk rajta. De ne akarjanak minket is erőnekeres jével magokkal vinni, s ne bántsanak, ne gúnyoljanak érte, ha mi folyvást lakhatónak tartjuk még a régi házat, s lelkiismeretünkkel nem tudunk megalkudni annak szétbontása felett, egy bizonytalan szinezetű új egyházformátum létrehozása érdekében. Ha velök menni nem akarunk, minek akarnak minket menetni? — Az ilyen kényszer, olyan emberek kezében, kik magokat a szellemi és lelkiismereti szabadság hiveinek tartják, igen kirívó eszköz.

Mindezt pedig épen nem azért mondom, hogy valamelyik modern barátomnak újra alkalmat adjak arra, mit a Pr. e. és i. Lap 44-dik számában (1401 l.) rám vonatkozólag olvastam, t. i. mintha én „nevetségig gyermekes fenyegetődzés (?) közt, kiadván az utlevelet, kiközösíteni akarnám“ moderneinket! Legyenek nyugodtak! nincs tőlem e tekintetben mit tartani. Hanem igenis, mondtam és mondom azért, mert úgy vagyok meggyőződve, hogy amaz eljárás, melyet a modernek egyházunk tanai-val, sőt magával a szt. irással szemben is követtek és követnek, — semmi áron meg nem egyeztethető sem a józan haladással, sem az egyház falain belül való lakás és díjaztatás fogalmával, sem a lelkiismerettel. (Vége köv.)

Homolya István.

S Z E M L E.

a) Belföld.

A sárospataki főtanoda.

A s-pataki ref. főiskola (akadémia és gymnázium) állapotáról szóló Jelentés (19. évfolyam) 4 r. 40 lapon világot látott. Ez őfőtanoda emelkedése jelezte a lefolyt tanévről. A Vay-Mocsáry alapítvány fele (mintegy 60—70 ezer forint) folyóvá tétetett, ezzel új anyagi töke nyílt meg a szellemi oldal fejlesztésére. A jogakadémia újra szerveztetett „a jogi szaktan-

terve a jövő évre a miniszteri tervvel teljesen egyezően megfelelő óra számmal állapított meg. Lesz hat jogi tanszék tisztán jogi tantárgyakra, és két rendes tanszék tulnyomólag jogi részben bölcsészeti tantárgyakkal, és előadatik a főiskola orvosa által a törvényszéki orvos- és boncztan. — A jogakadémia tehát kiépült. Az egyetemes egyház és magyar prot. egyháztörténelem épen protestáns jogakadémiába beillő tantárgyakat nem látjuk beosztva a joghallgatók tantárgyai közé.

Azon aggodalmat, hogy a jogakadémiára teendő nagy áldozat bénítólag hathat a főiskola többi részére, az egyházkerület azon határozata látszik elenyésztetni, hogy a 3 jogi új tanszék tényleges felállítása mellett és után elfogadtattak két theologiai és egy bölcsészeti tanszék felállítása mihelyt az anyagi körülmények megengedik; tervben van hát a jelenleg létező 4 theologiai tanszék mellé még kettőnek állítása, a mi felette szükség is. A hittanári kar véleménye szerint az egyik theologiai új tanszék tantárgyai lennének: összehasonlító vallás tudomány, ó-szövetségi nyelv és írás magyarázat, s izrael vallásos története. Szóval a két exegetisre külön tanszék rendszerezetté. A buddhismus nagyobb mérvű tanítását akkor látnók kiválóbb szükségességgnek, ha Indiában volna nagyobb szerű magyar missió oda képeznék ker. térítőket. — Az apologetika magába ölelheti, a mint kell is, a buddhismus hitrajzát s czáfolatát, s nekünk nem csak a megismerésre, de a czáfolásra is van szükségünk. — A keleti nyelvekre, assyrológiára, kívánánk nagyobb súlyt fektetni, a vallás terén soha nem dönt a szám, — volt eset, mikor a parányi héber népen kívül az összes emberiség pogányság durvább vagy finomabb éjjelében ült s a monothéismus képviselte mégis a jövő fejlődést valláserkölcsi tekintetben és pedig világátalakító jelleggel. — Ha a magyar prot. egyház ó- és új szövetségi nagy exegetákat nem fog képezni és birni, mi pedig a görög és héber-arab nyelvek tüzetes és kötelező s nagyobb szabású tanítása nélkül alig lehet, — tudományos theológiája és nagyobb szabású biblia fordítói nem fognak lenni s egy izraelita-tudós uralni fogja a protestáns bibliai tudományokat. (Lásd Pr. e. i. Lap 28. szám. 888 l. hol a héber nyelv jelentősége alá szállítatik). — Égető szükség prot. egyházunkra a theologiai tanszak emelése, gazdagítása. De természetesen ennek sok előfeltételének kell lenni. A lelkészi fizetések nagy mérvű javítása nélkül a lelkészi állomás keresett nem lévén ezután, nagyobb tehetségek nem vonzatnak, s nagyobb tehetségek nélkül hiába lesz fényes iskola is. Na de kezdeni kell valahol, ez az igaz.

A múlt tanévben volt rendes tanár a hittanszakban 4, jogiban 3, bölcsészeti 3, összesen 10 tanár, ezenkívül egy nyugalmazott tanár 2, egy orvos 3 tanórával működött közre az akadémiában. — Ezekhez járulandó jövő évre 3 új jogtanár, jelenleg kettő van még rendesül megválasztva. — Mint maga a „Jelentés“ is beismeri, a bölcsészeti szak jelentékenyen meggyengült az új rendezés által. Ugy látszik a protestáns tanügy jelen fejlődése oda irányul, hogy a jogi és hittani szak épüljön ki előbb, s ezt a szükség követeli; a bölcsészeti, tanárképezde állítása nélkül, nem is épülhet ki. Egy kollégium pedig magára, összetett erők nélkül ezt aligha bírja ki. Ha elfogadjuk ez adott állapotot, legalább annyit tegyünk meg, hogy a jogakadémiában előadatott bölcsészeti-jogi tantárgyakon kívül más tanszék állíttassék tisztán bölcsészeti tantárgyak kezelésére, sőt kettő is; a tulajdonképeni bölcsészeti mellőzése, jelentőségéről leszállítása a protestantizmus ellen felségsértési lépés lenne.

A pályázatokról szóló rész igen terjedelmes; a részletes bírálat közlése tán nem is eléggé indokolt, elég ha felolvastatik az bőven a tanulók előtt, itt csak veleje adatik. De „de gustibus non est disputandum.“ A hittanszakban van Vayelsődi 33 frt; Vay-féle hármasdij 25—25 frt. — a jogi szakban az Okolicsányi díj 24 frt; a bölcsészeti Péczei díj 42 frt. — E pályadíjakra a tanulók pályamunkákkal irásával versenyeznek, a theologusok közt kettő, a bölcsészeti szakkól egy tanuló nyert tavaly ily jutalmat. — A főiskola nyomdáján 17 féle mű 36,625 példányban jelent meg, p. o. görögmagyar szótár 3050. (Az első görög-magyar szótár egyik örök és halhatlan dicsősége maradandó a pataki kollégiumnak a magyar művelődés terén!) Menyzei lépcső 1. és 11. füzet 1000 példányban stb.

Ifjusági egyesület volt hét u. m. énekkar, magyar irodalmi önképző társulat (ennek volt 29 tagja, összes vagyona 923 frt. munka beérkezett 53), — olvasó egyesület (bevétele 289 frt 52 kr, járatott 20 lapot), — ifjusági könyvtár (pénztőke 275 ft 68 kr, könyvszám 2711 darab), — betegsegélyző egyesület, melynek minden tanuló kötelezett tagja, — a múlt évfolyam 1689 frt 87 kr. bevétellel s 981 frt 66 kr. kiadással; az ifjusági kölcsön pénztár összes vagyona 623 frt 86 kr; — jogász-segélyző egyesület, alaptőkéje 809 frt 63 kr. Ez utóbbi egyesület, a mi dicséretes, az önmunkásság előmozdítására 5 pályakérdést tűzött.

Létszám. Az akadémiában rendes hallgató volt 1-ső félévben 150 ily megoszlással: hithallgató 1. éves 20, 2. éves 17, 3. éves 19, idesorozva a 26 bölcsészt, összesen 82; joghallgató 1. éves 14, 2. éves 24, 3. éves 30, összes joghallgató 68. — A nyári félévben hitész és bölcsész 77, jogász 66, összesen 143.

A gymnazium. Ebben működött 14 tanár, egy segédtanár s több magán tanító; megjegyzendő, hogy a 8 osztályhoz előkészítő osztály is van, s így 9 osztálynak vehető. — A gymnáziumi tanár fizetése 1200 frt volt, s ennek elégtelen volta miatt felszólal a „Jelentés.“ — Feltűnő, hogy a vallástan az V. VI. és VII. osztályban hetenként egy óra, ily mostohán a vallással egy állami, felekezetenkülső iskolában sem szabadna bánni. — Ref. egyház! az általad fentartott iskolában alig jut vallásod számára hely és idő. — Ez megdöbbentő! Másfelől üdvözljük azon szép intézkedést, hogy a fontos vallásitanítás egy szaktanár kezébe van letéve, ez üdvös reform 1873 óta van életben; de azért, hogy az illető tanár az államképezdeben is szolgál, indokolva nincs a vallási összes óráknak 16-ról 13-ra leszállítása. A négy felső osztályban „önképző társulat,“ az Erdélyi kör foglalkoztatta az ifjuság önmunkásságát, évenát 52 ülést tartott, évi bevétele 197 frt 66 kr volt, kiadása 190 frt 20 kr; tüzetett 6 pályakérdés, melyekre 13 pályamű érkezett.

Létszám a 8 osztályban 444 tanuló, hozzáadva az előkészítő osztályukat 487, nyári félévben a 9 osztályban 472, ez utóbbi számból helv. hitv. 390, kitűnő 52, ingyenes tápintézetes 24, alapítványos 22, felszolgáló ingyenes 35, ösztöndíjas 26. A s.-pataki főiskola akadémiai és gymnáziumi összes növendékeinek legmagasb száma volt 637, legalantabbja 615.

Tandij az akadémiában nem jótéteményes jogászoktól 21 frt. jótéteményesektől 10 frt 50 kr; ünnepkövetségbe járó jótéteményesektől 3 frt 60 kr; beiratási díj 3 frt. Magán vizsgadíj az akadémiában 60 frt; ugyanaz a gymnáziumban 30 frt.

Egyesült erővel mit tehetne Debreczen és Patak két jeles főtanodája?! Majd ha nem bírhatja a szegény (mert erejét megosztott) prot. egyház a nagy versenyt, s létküzdelmet a kor mindig növekvő tudományos kíváncsiságával és hatalmával, s benulván rogyadoznak az oszlopok egymás mellett, . . . akkor

egy bús elégiában megtalálандják a feleletet az utánunk jövők. — Kívánjuk ne legyen az elégia jelszava „Morituri vos salutant.“

S i l ó i.

A szerkesztő egy megjegyzésére.

Szerkesztő ur! Az Ev. Prot. Lap 411. lapján méltóztatott megjegyezni: „nagyon pápistás színezetű kitételek az ilyfélék: ornátus, oltárba lépés, oltári szentség!“ Miután az ág. h. ev. lelkészeknek (sőt az uniáltaknak is) hivatali öltözete Poroszország uniált egyházában ornátusnak, a luth. Hannoverben talárnak, nálunk lutherköntösnek, karöltönynek, sőt reverendának is nevezetik, az ornátus szó legfeljebb ünnepiesb, de nem pápistás szó lehet. Az oltárba lépést csakis a rácsozattal elzárt luth. oltárokról lehet használni, a nyílt r. kath. oltárokról épen nem. A lutheri kis káté csakis oltári szentséget ismer, urvasoráját, urasztalát épen nem. Az „oltári szentség“ szó gyermekségünktől kezdve testünkbe-vérünkbe ment át s a pápisták transsubstantiójával semmi köze. Az ág. h. ev. keresztyén, ki az oltári szentséget térdelve fogadja, mert benne nemcsak kenyeret és bort lát, hanem a kereszt oltárán feláldozott valóságos testet és vért vallja, míg a r. kath. a kenyeret és bort, a ref. a testet és vért tagadja, többet lát oltárában a puszta asztalnál. Használjuk ugyan néha az „urasztala“ szót, de nem igen örömet, s épen nem botránkozunk meg benne, mint uraságod az „oltári szentségben.“ Megvallom, hogy míg a modernnek részéről a rágalmat, gyanúsítást, gúnyt, szidalmat s a testiesség egyéb fegyvereit nyugalommal s könyörgéssel a sértők megtéréseért fogadom, a „pápistás“ szó az Ev. Prot. Lapban fáj. Mi nem teszünk megjegyzéseket a specíficus ref. kifejezések felett. Ezért kérem ne bántsák a luth. váltanoknak megfelelő és symbolikus könyvileg szentesített kifejezéseket. Hogy e reményem teljesülésének némi zálogát lássam, kérem e sorok szives közlését, maradván teljes tisztelettel és őszinte szeretettel. *)

1875. nov. 15.

777.

Bod József gyászrajza.

Az ér- és berettyómelléki reform. papságon a halál angyala újabb rést ütött, kiszólitván közöle egyik veterán tagját a classicitas derék emberét, a szelid lelkű, vidám kedélyű jó pástort, bályoki lelkész néhai t. B o d J ó z s e f urat, ki is folyó hó 3-kán élete 77-dik évében csendesesen a halál éjébe szenderült, mindvégig hiven forgolódván az Ur oltára körül, minden segéd nélkül.

Sajnálni lehet, hogy a boldogultnak bővebb életrajza nem adható, ki, alapos okom van hinni, azon családból való volt, melyhez a híres Bod Péter is tartozott.

Ugyanazért kívánatos volna, hogy minden lelkész, életrajzát saját maga megírván, az egyház ládájába elhelyezné, honnan ily alkalommal elő lehetne venni, s célszerűen használni.

Köbölkút, nov. 16. 1875.

P a p p G á b o r, esperes.

*) Midőn a puritán reformátusságra, mely vidékünkön tulnyomó, gyakorolható benyomást jeleztem észrevételemmel, árnyéka is távoli volt tőlem a sérteni akarásnak, erről legyen biztosítva a felszólaló ugylárs ur.

S z e r k.

Diószegi Dániel élet- és gyászrajza.

A n.-szalontai ref. egyházmegyébe kebelezett tenkei egyház közkedvességű rektora, néh. D i ó s z e g i D á n i e l ravatala körül vontak gyászkoszorút — okt. 24-ik napján — a hű nő, gyermekek, rokonok s pályatársak.

Született a boldogult, Biharm. Érsemjén községében, az 1828-ik évben, községi jegyző Diószegi Gábor s Dobsa Zsuzsanna szülöktől. Elemi iskoláit végezve, a jó reményű gyermeket szülei a debreczeni anya iskolába vitték. Itt érte őt, mint már felsőbb tudományokat hallgató ifjút, az 1848-ik évi szabadságharcz mely után, — az akkor zilált tanügyi viszonyok miatt, tanulói pályáját félbeszakítva, — tanítóvá lett Érszentmiklóson, honnan 3 év mulva Gálos-Petribé ment; működött — mint organista tanító a belényesi egyházban 18 évig, mint fitanító a tenkei egyházban 1 évig, mindenütt közmegelegedést érdemlőleg.

A vezetése alatti iskolák, az egyházmegyei vizsgáló küldöttség által évenként beterjesztett jelentésekben, a kitünő iskolák közé soroztattak. Biharm. főtanfelügyelője által is mindannyiszor elismeréssel tüntették ki.

Méltán kesergik elhunytát hű neje szül. Tardy Veronka asszony; gyermekei: Vilma férjezett Pap Józsefné és kiskoru Dezső; továbbá rokonai s pályatársai.

Temetése okt. 24-kén ment végbe, a zsúfolásig megtelt tenkei templomban, helybeli lelkész M é s z á r o s G y u l a szónokolt, a sírnál F o r r á s J ó z s e f belényesi organistatanító hangoztatta pályatársai nevében, az utolsó istenhozzádot.

A gyászoló család kifejezett óhajta nyomán, s az elhunyt iránti kegyeletességből, a belényesi ref. templomban okt. 31-én — nevezetes napon — délután, gyászisteni tisztelet tartatott, melyen igen nagyszámmal jelent meg a városnak minden rangú s hitfelekezeti lakossága, megtisztelni akarván halálában is azon férfit — ki 18 évi itt működése alatt közszeretet s tisztelet tárgya volt.

Emlékbeszédet alóírt mondott Máté XXV rész 21-ik verse nyomán; emelte az ünnepélyt a helybeli ref. egyháztagokból Forrás József tanító által szervezett dalárda működése.

H a j d u E l e k,
belényesi reform. lelkész.

b) K ü l f ö l d.

Németországból és Helvétiaiból.

(Boroszló, Berlin, Dresda, Elbertfeld, hesseni renitensek, Stähe-
lin s több egyházi tértnak halála.)

Mint évenként, úgy most is az őszi időszakban különböző egyházi gyűlések tartattak. A legcsudálatosabb gyűlést a P r o t e s t á n s e g y l e t szolgáltatta, mely Boroszlóban ülést. A predikálást megakarja szorítani és liturgia után kiált! Csudálatos ez, mert a protestáns egyesület teszi, mely különben oly sokat tart a beszédre. De nincs rajta mit csudálkozni, ha megdondolja az ember, hogy ezek az emberek magokat predikálták, s a gyűléseket pedig a templomtól üres fecsegéssel elidegenítették. Most már énekekkel és hangossággal, vagy mint Luther mondja, kardalokkal és hangzatosággal próbálják az embereket ismét visszacsalogatni.

A l u t h e r á n u s é r t e k e z l e t Berlinben ülése-

zett, egyebek közt egy fontos tételt tárgyalt, a hívők összegyűjtését. De oly eszközt nem tudott egyelőre ajánlatba hozni, a mit már mások is ne tudtak volna, hogy miként valósítható az. —

A belmissiói congressus is megtartotta gyűlését Dresdában. Itt két fontos tétel volt: a socialismus, és a vasárnap megünneplése. Az első tétel előadója a következő, a gyűléstől vett megoldásokra terjeszkedett ki: „1. A munkások viszonyainak javítása összefüggésben a társadalom socialis reformjaival, isteni rendeletek és az erkölcsi felelősség tevékenységének alapján, mely a társadalom tagjainak, összesen véve, javára szolgál. 2. A belmissiói congressus a művelt és birtokos osztályokat, előnyös helyzetöknél fogva, különösen kötelezetteknek tartja a munkás osztályok erkölcsi és társadalmi emelésére odaadással és áldozattal fellépni, miket a keresztyéni testvérszeretet tőlök követel.” Nem resolútiók, hanem határozott cselekvések segíthetnek rajtunk. Szóhátság — tett szegénység, ez a mi korunk egyházi jellemvonása.

Azon 22 család, a felső-Siebeneickban eső langenbergi gyülekezetben, mely hitvallási helyzete fentartása végett az országos egyházból kilépett, ismét visszatért, miután nekik egyelőre megengedtetett, hogy a hivatalos cselekvényeket a szomszédos elberfeldi református lelkészek által végeztessék. Az ügy azonban véglegesen még nincs elintézve; azon reformátusok kívánsága, a kik az elberfeldi református gyülekezetbe bekebelezettek, az egyházi kormány által nem teljesített. A református langenbergi gyülekezetben 136 családtya szavazott az unió ellen; de minthogy ők kisebbségben maradtak, heidelbergi kátéjakat felkeltették adniok és kénytelenek voltak az unióba bemenni! Poroszhonban az evangélikus egyház mezején ily eljárást követnek, míg másrésről az ókatolikusoknak minden lehető segédelmet megadnak. Épen ily sértést követnek el ott a hesseni renitensek iránt. — De ez szigorúság, ha egyszer nem engedik azt meg, hogy az országos egyházból kilépett embereknek előbbi lelkészeik tartsák a bibliórakat, vagy hogy azok egyike, egy elhunyt szinte renitens tisztársa sirjánál, csak egy szót is szólhasson: míg a szabadkőmivések és más társulatok összegyülekezhetnek, a mint akarják, és a testvérszónoknak nem tiltatik meg, hogy a páholy- testvér sirjánál beszédet tartson. Egy államnak sincs abban soha nyeresége, ha kétféle mértékkel mér.

Helvétia. A legközelebbi multban következő, részvétet keltő halálozások fordultak elő. Ez év július 25-kén hunyt el Thun közelében Romang Péter János, lelkész és író, 73 éves korában. Vallásbölcész Schleiermacher iskolájából, éles gondolkodó s polemikus, szigorú erkölcsű s lelkiismeretes egyén. Zürich egymással egészen ellentétes jellemű két férfiát vesztett el a halál által: egyik Fries Dávid, korábban szentpéteri diakon, később küssnachi seminarium igazgató, a másik Wörner Ernest, a theologia docense. Amaz a jövő paedagogjainak kimagasló vezére s a reformtheologia előharczósa, emez az evangélikus hitigazság határozott képviselője a zürichi főiskolában. Baselen is egyidejűleg két theologiai tanár szállt sirba: Stähelin J. J. és Müller G. J. Bennök az itteni theologiai tanárok régi nemzedéke, kiknek élén De Wette állt, kihalt. — Stähelin 1797-ben született.

c) Különfélek.

Egy főiskolai hallgató, „Debreczeni Ellenőr” 225. számában figyelemre méltón fejtegeti micsoda in-

tézkedések volnának szükségesek a végre, hogy tanuló ifjaink az önképzésben sikeresb és nagyobb előhaladást telessenek, ilyenek az anyakönyvtár használhatóbbá tétele; tanuló terem berendezése stb. — A nemesen gondolkodó, s önnön szükségöket legközvetlenebb érző ifjak jelesbjeit is ki kell hallgatni, s az öntanulást minden tekintetben segíni. Bâselben külön vannak a háló, külön a dolgozó szobák, ez is igen czélszerű intézkedés — Főtanodánk most az emelkedés szép pontjára ért, minden akadályt el kell az emelkedés utjából háritui.

A „Magyar Sion” egyházirodalmi r. k. folyóirat Esztergomban, az októberi füzet, megjelent. Vegyes rovatában egy amerikai prot. állam türelmetlenségét hozogatóván fel mondja „az amerikai vaskalap a debreczenivel versenyez.” Mi türelmetlenek nem vagyunk, vagy tán létnyilvánulásunk is türelmetlenség? Tessék a mai Spanyolhonra tekinteni, meg van-e ott a vallás egyenlőség épségben? Épen abban a számban kikel a pesti Kálvintér elnevezése ellen az izraelita Ágai szavait tevéen magáévá, s le akarja vakartatni Kálvin nevét a falakról. Ez már a szép türelem! ez nem Amerikában van. Hát a Barátok, Ferencziek stb. tere s utcája nem felekezeti név! A kálvinizmus tett annyi szolgálatot a magyar hazának épen nemzeti s mivelődési szempontból, hogy megérdemel egy tér nevet, épen azt, hol a reformátusok mivelődési intézete áll.

A Kárpátalól vett tudósításból kiemeljük ezen sorokat: „Nagy a Jézustól való elpártolás, mert sok pap inkább a világ tapsát szereti, mint az Istennél való dicsőséget. Mult, sunt theologi gloriæ, pauci crucis. Hiszem, hogy az idők megint jobbra fognak változni, csak azt kívánom, hogy mi még ez életben tanui lehetnének a jobbrafordulásnak.”

Hálalozás. Szabon János (született 1800 Vadnán) a jánosii ref. egyháznak (gömöri e. m.) 44 éven át lelképásztora, nyugalmazott esperes meghalt nov. 1.

Kocs. Both Ferencz félszázados tanítónak (meghalt 1866 aug. 7.) emlékoszlopot emeltek, saját filléreikből, — hálás leánytanítványai s a kocsii h. h. temetőben beszéd- és ének tartás mellett f. é. nov. 7. feállították. (P—L)

Kiskőrös. A pesti ev. e. m. kebelében helyezett, 9000 lelket számláló, szláv-magyar egyház saját erejéből 50,000 frtot gyűjtött, megadóztatván a célra minden tagját, s az így felépített diszes templomát nov. 1. szentelte fel Sárkány Sámuel magyar, Kemény János szláv beszédet tartván.

A m. o. protestáns egyelet közgyűlésének idejéül 1876. máj. 7-ke tüzetett, tartatni fog az Kecskeméten. Ugy látszik, pusztá könyvkiadó egyletté válik ez egyelet, így csak tartogathatja magát valahogy.

Temesvár. Itt tartotta nov. 14-kén az országos ev. gyámintézet gyűlését, a gyámintézet egyházi elnökéül Czékus István szuperintendens ur választatott.

Szegszárd. A ref. gyülekezet új diszes emeletes iskolája, mely 12,000 frton felül került, okt. 31-kén adatott át ünnepélyesen a nyilvánosságnak, a megnyitó beszédet tartotta Borzsák Endre ref. lelkész. Emlékezet okáért a jelen volt gyermekek között 100 darab énekeskönyv osztatott ki. (P—L.)

Szatmár, nov. 7. ref. lelkészszé Tabajdi Lajos b.-bőszörményi lelkész választatott meg 147 szavazattal.

Sepsi-sz. György ref. egyházközségben az új lelkész Fülöp Géza okt. 21. köszöntött be Jer. 1, 4—10 alapigék nyomán.

Békés, beküldetett a békési h. h. reál gymnasium értesítője a lefolyt tanévről összeállította Vincze Sándor igazgató,

4 r. 14 l. nyomtatott Budapesten. Működött 5 tanár és 3 segéd-tanár, a tanulók száma a hat osztályban összesen évelején 127, ebből református 63, — helybeli 70.

C s o k n y a (b. Somogy) az ujonnan épült ref. templom okt. 24. szenteltetett fel, a templomban Kacsóh Lajos e. k. főjegyző predikált, a templomon kívül meg Kiss Endre sz.-béki lelkész.


M a d a s K á r o l y egyh. ker. tanácsbíró választatott meg a pesti ref. egyházmegye s.-gondnokául.

„A v á n d o r“ czim alatt heti lap indult meg Bécsben. szerkesztő Pilcz Mór, vidékre egy évre 7 fjt.

D u n c k e r L a j o s, ki a jelen tanév első felében az „Egyháztörténelem 1-ső részét“ volt előadandó a göttingeni egyetemen, — nov. 8-kán meghalt. — Temetése másnap délután 3 órakor ment végbe a polgári zenekar közreműködésével, a háznál és a sirfelett tartott imákkal. — Képviselve volt a

gyászmenetnél a tanárkar, s a különböző színű gyászfátyollal ellátott lobogók alatt kivonuló egyetemi hallgatók nagyrésze. — A gyászszékér után vitetett fehér párnán a babérkoszorúval övezett, drága kövekkel kirakott érdemkereszt, melynek vivőjét közvetlen a helybeli 7 lutheránus és 1 református lelkész papi jelmezen követte.

S a j t ó h i b á k: 45. sz. 405. l. 2-ik h. 16. sor „egyházak“ helyett „egyházzal;“ 46. sz. 413. l. 1-ső h. 12. sor „hadat izentek“ — után teendő — „s bebizonyíták ellenök, hogy nem igaz hitűek.“

 K é r e l e m. Azon t. cz. lapjاراتókat, kik (mintegy 25-en) mindezideig hátrányban vannak előfizetésökkel, ennek decz. 5-ig beküldésére tisztelettel kérem.

B. F.

T Á R C Z A.

E g y h á z i l a n t.

Őszszel.

Őszi tájon, tarmezőben álldogálok;
Már nem ingat enyhe czellő nyílt virágot,
Porba hullott, elvirágzott tarka szirma
S merre látok, bús enyészet van leírva,

Sík határin messze terjedt rónaságnak
A szemek betévedezve mit se látnak;
Oly rideg lett, oly kihalt a pusztá róna,
Mintha rajta a koporsó leple volna.

Csendes a tó, pusztá a rét, — hallgat a dal,
Nincs belepve fenkiáltó szárnyasokkal;
Rég lehangzott a kiáltás bucsuszóra
S elrepültek tengeren túl fecske, gólya.

Árnyas erdő barna képe felsötétlik,
Míg a távont őszi szélvész futja végig;
S megfelelve — a zajongó szélszahajtul
Mindenik fa hangadólag visszajajdul.

A magasból bágyadóan néz le a nap,
Szerte-szélylyel mélaképi felhők vannak;
Nem sokára tornyosuló felleg támad
S hős esőcsepp nedvesíti bús orcámat.

Vagy talán köny . . . óh hisz én is ősz vagyok már,
Fájó szívem érzeménye csak telet vár;
A jövőnek titkos arca búval tölt el,
Sírok én is a bolyongó költözőkkel.

Tarmező lett szívem is, hisz nincs virága,
Lankadó lett vig kedélye, játszisága;
S nem sokára eltemetve néma sirba,
Tarka emlék fátyolával beboritva.

S mint lehajló füz a csendes sir kövére:
Bú borul le fáradt lelkem tükörére;
Költözői e kebelnek a remények:
Oszladoznak, elhagyának, véget érnek.

Itt az erdő s benne árva, pusztá ágak:
Teljesülést el nem érő néma vágyak;
Mik talán majd kezdetén egy csendes éjnek
Vélem együtt megpihenni sirba térnek.

Barna felhő a jövőnek titkos arca,
Átviláglik néha a hit fény e rajta;
S rám mosolygva súgarával biztatólag,
Megvidítja, f e l d e r i t i bús valómat.

Arczomon egy szebb örömmek könyje reszket,
Nyugtot ad a hit vilá g a s bizni kezdek;
S bár közelget a j ö v e n d ő bús telével:
Gyenge sajkám egy virágos partot ér el.

Óh ez a hit tünt remények sarjadása,
Még kicsiny, de n ő é s n ő j ö n ó r i á s r a;
Hogy mit itt e csalfa élet meg nem adhat:
Adjon az majd maradandót, boldogabbat . . .

. . . S nem búsit már a virágok hervadása,
Bizva nézek tarmezőre, őszi tájra;
Hervadásuk, szép haláluk más mi volna:
Nyugalom csak, hogy ha végsőt vér az óra.

A tenyésztő őserők ha megpihennek:
Ennek is kell, — e kifáradt portetemnek;
S a virágok hogy ha őszszel porba hullnak:
Mért ne lenne vége fájó, néma búmnak.

Jöjj tehát ősz, jöjj zajongó szélveszeddel,
A mi biztat, a mi éltet, nem vehetd el;
Fájó arczod uj sebeteket nem fakaszt már,
— Él ez a hit mindörökre s uj tavaszt vár.

K ó t a i L a j o s,
ref. tanító.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.